

Sisällysluettelo

Rahastosijoittajan kannattaa perehtyä lunastuksia koskeviin poikkeussäännöksiin

Sijoittajat ovat tottuneet siihen, että sijoitusrahastoihin voi tehdä merkintöjä ja lunastuksia joustavasti ja että rahastoista saa rahat nopeasti takaisin. Näin tilanne onkin normaalisti, mutta tästä saattaa olla poikkeuksia, jotka rahastosijoittajan on hyvä tietää. Joissakin tilanteissa lunastusta voi joutua odottamaan kaksikin viikkoa tai jopa enemmän.

Lainanottajan kannattaa verrata eri vaihtoehtoja ennen lainapäätöstä

Asiakkaalla itsellään on lopullinen vastuu oman taloutensa kantokyvystä asuntolainapäätöksiä tehdessään. Päätöksenteon yhteydessä tulee huolellisesti vertailla eri lainamuotoja ja miettiä tarvetta suojautua muun muassa korkojen nousun riskiltä. Tässä artikkelissa on tietoa eri lainamuodoista asiakkaan päätöksenteon tueksi.

Peruspankkipalveluiden hinnat muuttuneet jonkin verran

Ratan selvityksen mukaan peruspankkipalveluiden hinnat ovat nousseet jonkin verran vuodenvaihteen tilanteeseen verrattuna. Hintataso on kuitenkin kokonaisuutena arvioiden edelleen kohtuullinen. Useilla pankeilla on palvelupaketteja erityisryhmille kuten nuorille ja senioreille. Henkilöasiakkaita palvelevien pankkikonttoreiden määrä on kasvanut hiukan.

Pankkien vakavaraisuus yhä alttiimpi suhdannevaihteluille

Basel II -vakavaraisuusuudistuksen vaikutuksista tehty arvio (ns. QIS 5) osoittaa, että vakavaraisuusuudistus pienentää pankkien pääomavaateita. Pääomatarpeen arviointi tulee yhä riskiperusteisemmaksi, ja uudistus tukee riskienhallinnan menetelmien kehittämistä. Vaikutusarvio (QIS 5) tehtiin hyvässä suhdannetilanteessa, mikä heijastui tuntuvasti saatuihin tuloksiin. Jotta pankkien vakavaraisuus säilyisi hyvänä myös suhdanteiden heikentyessä, riittävä varovaisuus riskien kattamiseen tarvittavan pääoman määrittämisessä on tarpeen. Rata edellyttää, että pankit varautuvat stressitestein toimintaympäristön riskeihin. Rata seuraa tulevaisuudessakin uusien mallien soveltamista ja niiden tuottamia tuloksia pääomatason riittävyyden varmistamiseksi.

Pankkien likviditeettiriskit hallinnassa

Ratan kesällä 2006 tekemän kyselyn mukaan pankit ovat järjestäneet likviditeettiriskiensä hallinnan asianmukaisesti. Pankit ovat hajauttaneet varainhankintaansa ja varautuneet myös häiriötilanteisiin. Likviditeettiä koskevissa jatkuvuussuunnitelmissa havaittiin kuitenkin vielä puutteita. Myös likviditeettiriskin mittaamismenetelmiä on vielä tarvetta kehittää.

Pankit hallitsevat tietotekniikkansa ulkoistamiseen liittyvät riskit

Rata selvitti kesällä 2006, miten pankit hallinnoivat ulkoistamisprosessiaan ja erityisesti tietotekniikkansa ulkoistuksia. Selvitys osoitti, että ulkoistamista koskevat riskit ovat hallinnassa ja että ulkoistettujen palveluiden valvonta on asianmukaista. Ratan selvitys kattoi valtaosan suomalaisista pankeista.

Arvopaperikaupan maksujärjestelmissä ei havaittu merkittäviä riskejä

Arvopaperikaupan maksujärjestelmätarkastuksissa käytiin läpi eri osapuolten välistä maksuliikennettä, käytettäviä järjestelmiä ja järjestelyjä sekä maksujenvälityksen riskejä ja riskienhallintakeinoja. Vaikka merkittäviä riskejä ei havaittukaan, puutteita oli kuitenkin

prosessien kuvaamisessa, riskien kartoittamisessa sekä jatkuvuussuunnittelussa. Tarkastuskohteina olivat arvopaperikeskus ja kolme selvitysosapuolena toimivaa suomalaispankkia.

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien kokonaisvalvontaa tehostetaan

Suomessa Rata ja Vakuutusvalvontavirasto valvovat yhteistyössä rahoitus- ja vakuutusryhmittymiä. Jos ryhmittymän toiminta on kansainvälistä, valvontaan osallistuvat myös niiden maiden valvontaviranomaiset, joissa ryhmittymällä on toimintaa. Rata ja Vakuutusvalvontavirasto ovat parhaillaan selvittämässä mahdollisuuksia kehittää finanssiryhmittymien sääntelyä, valvontaa ja raportointia.

Rata valmistautuu Rahoitusvälineiden markkinat -direktiivin mukanaan tuomiin muutoksiin

MiFIDin edellyttämät lainsäädännön muutokset on saatettava kansallisesti voimaan 1.11.2007. Rata avaa loppusyksystä verkkopalveluunsa hakemiston, johon kootaan ajankohtaista MiFID-aineistoa Ratan valvottavien ja muiden sidosryhmien käyttöön.

Tapahtumakatsaus

Epäillyt arvopaperimarkkinoiden väärinkäyttötapaukset.

Rahastosijoittajan kannattaa perehtyä lunastuksia koskeviin poikkeussäännöksiin

Sijoitusrahastojen keskeisimpiä ominaisuuksia ovat avoimuus ja vaihtuvapääomaisuus. Näihin ominaisuuksiin kuuluu se, että sijoitusrahasto ei voi rajata sijoitusrahastoon sijoittavia vain tiettyyn suppeaan joukkoon ja että sijoitusrahastomerkintöjä ja lunastuksia voi tehdä joustavasti. Tavallisten suomalaisten sijoitusrahastojen tapauksessa tämä on käytännössä tarkoittanut muun muassa sitä, että merkintöjä ja lunastuksia voi tehdä päivittäin.

Erikoissijoitusrahastoissa päivittäisistä merkinnöistä ja lunastuksista on voitu poiketa, ja osa erikoissijoitusrahastoista onkin avoinna merkinnöille ja lunastuksille harvemmin, esimerkiksi kuukausittain tai neljännesvuosittain. Lisäksi erikoissijoitusrahastoissa saattaa olla käytössä ns. ennakoilmoitusaika, jolloin merkinnästä ja lunastuksesta pitää ilmoittaa rahastoyhtiölle etukäteen. Pisimmillään ennakoilmoitusaika voi olla lunastuksissa jopa kuukausi. Kunkin sijoitusrahaston noudattamat merkintä- ja lunastuskäytännöt käyvät ilmi sijoitusrahaston säännöistä.

Rahastoilta edellytetään riittäviä käteisvaroja

Sijoitusrahaston avoin ja vaihtuvapääomainen luonne asettaa vaatimuksia myös rahaston sijoituspolitiikalle. Jotta sijoitusrahasto pystyisi hoitamaan osuudenomistajien lunastukset, sille on sijoitusrahastolaissa asetettu velvollisuus pitää toiminnan edellyttämiä käteisvaroja.

Vaatus riittävästä käteisvaroista ei ole kuitenkaan yksiselitteinen eikä aivan ongelmaton, sillä lunastuksien määrää saattaa olla vaikea ennakoida. Liian suurien käteisvarojen pitäminen ei välttämättä ole osuudenomistajienkaan edun mukaista, sillä suuret käteisvarat ovat poissa muista sijoituskohteista, joiden tuotto-odotukset yleensä ovat käteisvaroja suuremmat. Jos rahaston käteisvarat ovat liian suuret, sijoitusrahaston tuotto saattaa jäädä pienemmäksi.

Rahastoyhtiöt joutuvatkin tasapainoilemaan riittävien käteisvarojen ja rahaston tuotto-odotusten välillä. Riittävien käteisvarojen vaatimuksen ei ole katsottu tarkoittavan sitä, että sijoitusrahastossa on pidettävä aina niin paljon käteistä, että sillä pystytään hoitamaan kaikissa tilanteissa sijoitusrahastoon kohdistuvat lunastukset. Myös sijoitusrahastolaissa on säännöksiä, joissa on otettu huomioon, että kulloisetkin käteisvarat eivät välttämättä riitä kaikkien lunastustoimeksiantojen toteuttamiseen.

Vaihtoehtoiset toimenpiteet, jos sijoitusrahaston käteisvarat eivät riitä lunastuksiin

Pääperiaate on, että sijoitusrahastoissa on pidettävä sen verran käteisvaroja, että niillä pystytään hoitamaan lunastukset normaalitilanteessa. Mikäli käteisvaroja ei ole poikkeuksellisesti riittävästi ja lunastukseen tarvittavat varat on hankittava myymällä arvopapereita, arvopaperit on myytävä ilman aiheetonta viivytystä, kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluessa lunastusvaatimuksen esittämisestä.

Rahoitustarkastus (Rata) voi erityisestä syystä myöntää rahastoyhtiölle luvan ylittää arvopapereiden myymiselle asetetun kahden viikon määräajan. Näin ollen on mahdollista, että rahasto-osuuden omistaja saattaa joutua odottamaan lunastuksensa toteutusta kaksi viikkoa tai hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa jopa pidempään.

Toistaiseksi rahastoyhtiöillä ei ole ollut tarvetta hakea kahden viikon määräajan pidennystä eikä yhtään lupaa ole siksi myönnetty. Tilanteita, joissa sijoitusrahaston senhetkiset käteisvarat eivät ole riittäneet lunastuksien hoitamiseen, on kuitenkin ilmennyt, mutta ne on pystytty hoitamaan määräajassa eli kahden viikon kuluessa.

Lunastuksien hoitamiseen on olemassa myös toinen keino. Sijoitusrahastolaki sallii sen, että sijoitusrahasto ottaa rahaston lukuun luottoa väliaikaiseen tarkoitukseen sijoitusrahastotoimintaa varten. Luoton määrä on rajattu 10 prosenttiin sijoitusrahaston varoista, ja sen käyttö edellyttää Ratan lupaa. Koska luotto on tarkoitettu käytettäväksi väliaikaiseen tarkoitukseen, ei ole katsottu olevan hyväksyttävää, että rahastoyhtiö turvautuu luottoon jatkuvasti lunastuksien hoitamiseksi. Luottoa voidaankin pitää eräänlaisena varakeinona,

mikäli käteisvarat eivät poikkeuksellisesti riitä lunastuksien hoitamiseen. Tällä hetkellä neljäsosa rahastoyhtiöistä on hakenut Ratalta luoton käyttömahdollisuutta lunastuksien hoitamiseksi.

Lisätietoja antaa
markkinavalvoja Petri Määttä, puhelin 010 831 5250.

Lainanottajan kannattaa verrata eri vaihtoehtoja ennen lainapäätöstä

Rahoitustarkastus pitää erittäin tärkeänä, että asiakkaat arvioivat itse huolellisesti eri lainavaihtoehtoja ja tekevät mahdollisimman pitkälle tulevaisuuteen ulottuvia laskelmia taloudellisesta kantokyvystään. Vaikka hyvä pankkitapa edellyttää, että pankki ottaa huomioon asiakkaan taloudellisen kantokyvyn, lopulta aina asiakas vastaa itse omasta taloudestaan. Tässä artikkelissa annetaan tietoja eri lainamuodoista ja mahdollisuuksista suojautua maksukykyä uhkaavilta riskeiltä. Näiden tietojen toivotaan auttavan kotitalouksia, kun ne tekevät lainapäätöksiä.

Pitkä laina-aika sisältää myös riskejä

Asuntolainaa otettaessa on päätettävä, kuinka paljon lainaa halutaan tai voidaan ottaa, millä aikavälillä lainaa kyetään maksamaan pois, kuinka usein lainaa lyhennetään, sekä lyhennystapa. Lisäksi on päätettävä, mihin viitekorkoon laina sidotaan ja tulisiko riskeiltä suojautua erikseen.

Laina-aika voidaan nykyisin venyttää hyvinkin pitkäksi. Esimerkiksi 25 ja 30 vuoden luotot ovat hyvin yleisiä. Asiakkaan tulee aina ottaa huomioon myös se, missä suhteessa lainapääoma on hänen omaan varallisuuteensa sekä erityisesti rahoitetun kohteen arvoon.

Kysymys vakuuksien riittävydestä tulee esiin lainanottajan maksukyvyn jostain syystä heiketessä. Tällaisessa tilanteessa asunto joudutaan myymään ja laina maksamaan pois kesken laina-ajan. Asunnon myynnistä saatavan rahan tulisi riittää lainapääoman ja kertyneiden korkojen maksuun. Jos otettu luotto on asunnon ostohetkellä lähes samansuuruinen kuin asunnon ostohinta – eli omia säästöjä ei asuntoa hankittaessa ole – asuntojen suhteellisen pienikin hintojen lasku voi johtaa suuriin vaikeuksiin.

Mitä eroja eri lyhennystavoissa on?

Lainan lyhennystapoja on käytännössä valittavissa kolme: annuiteetilaina, tasaerälaina ja tasalyhennyslaina. Kaikissa näissä lyhennysvaihtoehdoissa maksuerät koostuvat lainan lyhennyksestä ja korkokauden aikana kertyneistä koroista. Vaihtoehdot eroavat toisistaan siinä, kuinka nopeasti lainaa lyhennetään ja miten hoitokustannukset muuttuvat lainan viitekoron muuttuessa.

Annuiteetilainassa ja tasaerälainassa lainaa maksetaan takaisin laina-aikana aina samansuuruisina maksuerinä, jotka yhteensä kattavat sekä lainapääoman takaisinmaksun että korkokulut. Jos lainan viitekorko muuttuu, maksuerä sovitaan uudestaan sen suuruiseksi, että uusi maksuerä kattaa sekä lainapääoman että korkokulut jäljellä olevana laina-aikana.

Tasaerälainassa maksuerä ei muutu viitekoron muuttuessa. Sen sijaan laina-aika pitenee, jos korko nousee, ja lyhenee, jos korko laskee. Koronnousun ollessa kyseessä voidaan myös sopia, että laina-ajan pitenemisen sijaan viimeisessä maksuerässä kuitataan koko jäljellä oleva laina.

Tasalyhennyslainassa lainan lyhennys on sovittu kiinteän suuruiseksi ja kertyneiden korkojen osuus muuttuu, jos viitekorko nousee tai laskee. Koska lyhennysosa pysyy aina samana lainakorosta riippumatta, lainapääoma lyhenee tasaisesti ja nopeammin kuin muissa vaihtoehdoissa. Tällöin myös velkarasitus pienenee nopeimmin. Maksettavien korkojen määrä pienenee pääoman mukana niin kauan, kuin lainakorko pysyy muuttumattomana.

Lyhennystapa vaikuttaa korkokustannuksiin

Kun eri lyhennysvaihtoehtoja verrataan keskenään, koko laina-ajalta maksettavien korkojen määrä on selvästi pienin tasalyhennyslainassa. Toisaalta kuukausittaiset maksuerät ovat laina-ajan alussa suuremmat kuin muissa lyhennystavoissa, koska lainapääomaa lyhennetään nopeammin kuin muissa vaihtoehdoissa.

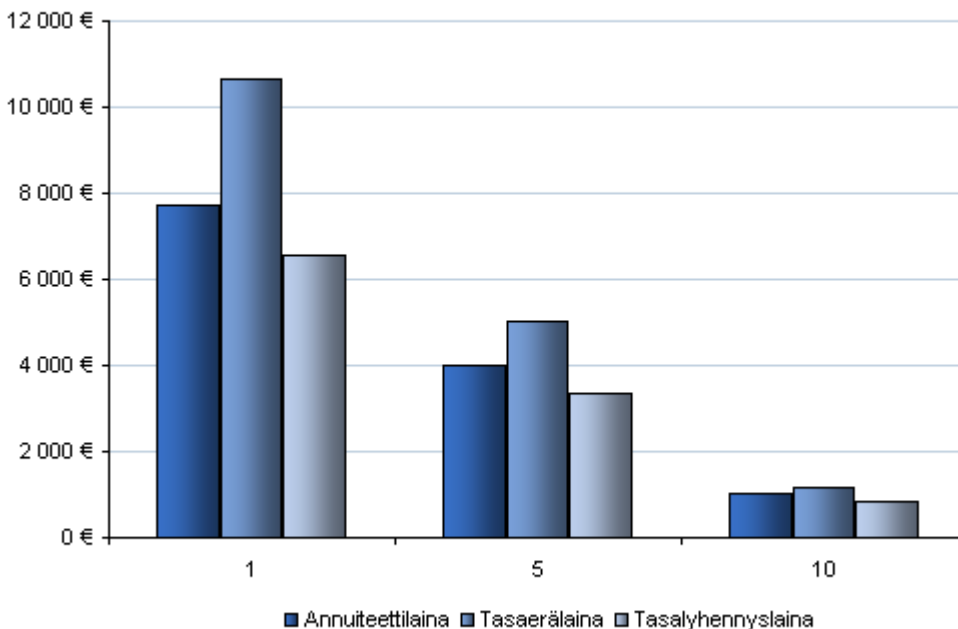
Jos korot nousevat, maksuerät kasvavat eniten tasalyhennyslainassa. Annuiteetilaina reagoi nousuun vähemmän, ja tasaerälainan maksuerät pysyvät muuttumattomina. Jos asiakas on lyhentänyt tasalyhennyslainansa jo jonkin aikaa, korkojen nousu kohdistuu kuitenkin aiempaa pienempään lainapääomaan. Tällöin korkojen nousun vaikutus jää vähäisemmäksi.

Oheisessa kuviossa on vertailtu 100 000 euron lainaa eri lyhennystavoittain. Kuvioista nähdään, kuinka lyhennystapa vaikuttaa kokonaiskorkokulujen kasvuun silloin, kun lainan korko nousee yhden prosenttiyksikön. Nousu on laskettu erikseen sen mukaan, ajoittuuko koronnousu yhden, viiden vai kymmenen vuoden päähän siitä, kun laina on nostettu.

Koronnousun ajankohdasta riippumatta korkokustannukset kasvavat vähiten tasalyhennyslainassa ja eniten tasaerälainassa. Mitä lähempänä laina-ajan loppua korot kuitenkin nousevat, sitä pienempi on korkojen nousun vaikutus eri lyhennysvaihtoehtojen korkokustannuksiin. Samalla myös eri vaihtoehtojen väliset muutokset tasoittuvat.

Kuvio 1. Korkokustannusten kasvu eri lyhennystavoittain, kun lainan korko nousee yhden prosenttiyksikön tilanteessa, jossa lainan nostamisesta on kulunut 1 vuosi, 5 vuotta tai 10 vuotta. Lainaa on 100 000 euroa, laina-aika 15 vuotta ja korko alussa 3 %.

1 %:n koronnousun aiheuttamat lisäkustannukset kullakin lyhennystavalla 1, 5 ja 10 vuoden kohdalla

Lähde: Rahoitustarkastus.

Kuten muissakin lainatavoissa, myös annuiteetilainassa laina-ajan kasvattaminen pienentää maksueriä. Mitä pidemmästä lainasta on kysymys, sitä vähemmän yhden vuoden laina-ajan pidennys kuitenkin pienentää maksueriä. Taloudellisia perusteluja hyvin pitkille annuiteetilainoille on siis vaikea löytää.

Jos laina-aika on jo valmiiksi pitkä ja lainamuodoksi on valittu annuiteetti tai tasalyhenteinen laina, korkojen nousun vaikutukselta kuukausittaiseen maksuerään ei voi välttyä enää laina-aikaa pidentämällä. Asiakkaan

kannalta on turvallisinta, että otettu laina ei ole niin suuri tai laina-aika ei ole jo valmiiksi niin pitkä, ettei pelivaraa jää selviytyä korkojen nousun vaikutuksilta tai oman taloudellisen tilan heikkenemiseltä.

Tasaerälainan laina-aika tai tasauserä, eli viimeinen maksuerä, saattaa kasvaa huomattavasti korkojen noustessa. Molemmat vaihtoehdot ja niiden mukanaan tuomat kustannukset lainanottajalle on otettava huomioon jo lainaa otettaessa ja niihin on myös syytä varautua hyvissä ajoin.

Edullisinta lainatapaa on mahdollon tietää etukäteen, koska tulevista korkojen muutoksista ei ole varmuutta. Lainanottajan arvion oman taloudellisen tilan kehittymisestä ja siihen liittyvistä riskeistä tulisikin vaikuttaa lyhennystavan valintaan. Joillekin muuttumaton tasaerä sopii parhaiten, toisille taas sopii tasalyhennyslainan etupainotteisuus eli se, että maksuerät pienenevät laina-ajan loppua kohden.

Miten koron nousulta voi suojautua?

Yli 90 % kotitalouksien lainoista sidotaan Suomessa edelleen vaihtuviin korkoihin. Tällöin asiakas kantaa yksin riskin korkojen noususta. Lainaerien kasvu korkojen nousun myötä voi aiheuttaa ongelmia rahojen riittävydessä lainan maksuerien hoitamiseen.

Asiakas voi suojautua koron muutoksilta monin eri tavoin. Koko laina tai osa lainasta voidaan ottaa kiinteäkorkoisena. Asiakas voi myös hankkia vakuutuksen korkojen nousua vastaan erillisen suojaustuotteen avulla. Hän voi myös omilla toimillaan varautua korkojen nousuun tai tilapäiseen maksukyvyyn heikentymiseen.

Perinteisin ja yksinkertaisin tapa suojautua lyhyiden markkinakorkojen nousulta on ottaa kiinteäkorkoinen asuntolaina. Kun asiakas sopii pankin kanssa, että lainan korko on kiinteä joko koko laina-ajan tai osan siitä, hän säästyy korkojen nousun mukanaan tuomalta epävarmuudelta. Samalla häneltä jää saamatta hyöty mahdollisesta korkotason laskusta. Myös kiinteäkorkoisissa lainoissa lyhennystapa on lainanottajan itsensä valittavissa.

Kiinteän koron viitekorkona käytetään pitkiä markkinakorkoja, jotka voivat myös vaihdella voimakkaasti. Kiinteäkorkoista lainaa ottaessaan asiakkaan kannattaa valita mahdollisimman edullinen kiinnityksen hetki. Pankki lisää viitekoron päälle oman marginaalinsa, joka on yleensä suurempi kuin lyhyisiin markkinakorkoihin sidotuissa lainoissa.

Kiinteäkorkoisen lainan maksaminen pois kesken laina-ajan ei ole yhtä selkeää ja edullista kuin vaihtuvakorkoisen lainan. Yleensä kiinteäkorkoista lainaa ei voi maksaa pois alun perin suunniteltua nopeammin ilman, että asiakas korvaa pankille saamatta jääneet korkotuotot..

Korkokattolainassa lainan korolle asetetaan taso, jonka yli se ei voi nousta. Jos viitekorko on korontarkistushetkellä korkokattoa korkeammalla, pysyy lainakorko asetetun katon tasalla. Niin kauan kuin viitekorko alittaa tai on sama kuin korkokatto, lainan korko seuraa viitekorkoa normaalisti. Toisin kuin kiinteäkorkoisessa lainassa asiakkaalle jää siis mahdollisesta korkojen laskusta syntyvä etu.

Korkokatto on lainanottajalle varsin kallis ja hankalasti arvioitava vaihtoehto. Kun pankki antaa lainan korolle korkokaton, se ottaa vastuulleen mahdolliset tappiot, jotka syntyvät, jos viitekorko nousee yli asetetun korkokaton. Nämä oletetut tappiot pankki veloittaa lainanottajalta. Pankki laskuttaa korkokattosopimuksesta joko kiinteän summan, joka maksetaan heti laina-ajan alussa, tai vaihtoehtoisesti maksu suoritetaan korkomarginaalia suurentamalla. Korkokatto tulee sitä kalliimmaksi, mitä pidemmäksi ajaksi sopimus tehdään tai mitä alemmalle tasolle maksimikorko halutaan rajata.

Puskurirahastolla voi varautua korkojen muutoksiin

Asiakas voi itse varautua lainan korkojen muutoksiin pitämällä lainanhoitotilillä ylimääräistä puskurirahastoa. Puskurirahastoa voi kasvattaa matalien korkojen aikana maksamalla lainanhoitotilille enemmän kuin lainan maksuerä on. Tilille maksettava suoritus voi olla esimerkiksi samansuuruinen kuin vastaavan kiinteäkorkoisen lainan maksuerä olisi. Näin tilille kertyneitä varoja voidaan myöhemmin korkojen noustessa käyttää osana kasvanutta maksuerää, ilman että tilille maksettavaa suoritusta kasvatetaan.

Tarkempaa tietoa asuntolainoista

Yhteenveto lainavaihtoehtojen ominaisuuksista

Asuntolainojen maksutapoja, niiden vertailua ja suojautumista korkojen muutoksilta on käsitelty laajemmin Rahoitustarkastuksen laatimassa artikkelissa. Ratan artikkeli.

Lisätietoja antaa
pankkitarkastaja Peter Palmroos, puhelin 010 831 5333.

Pankkien kiinnitettävä huomiota lainojen riskiperusteiseen hinnoitteluun ja vakuuksien riittävyyteen

Rahoitustarkastus on ottanut useasti kantaa kotitalouksien luottojen pitkään jatkuneeseen nopeaan kasvuun. Rata on tuonut esiin huolensa niistä riskeistä, jota velkaantuminen aiheuttaa kotitalouksille ja pitkällä aikavälillä mahdollisesti myös pankeille.

Ratan mielestä yleisimmin käytettyjen vaihtuvakorkoisten asuntoluottojen marginaalit ovat jo supistuneet tasolle, jossa ei riittävästi oteta huomioon pankin riskiä ja kannattavuusvaatimusta. Pankit kompensoivat asuntoluottojen marginaalien kapeutta myymällä asiakkaille samalla muita tuotteita, joiden kannattavuus on parempi. Tällaisia oheistuotteita ovat erilaiset säästämistuotteet ja lainojen takaisinmaksua turvaavat vakuutukset.

Äskettäisessä valvontakirjeessään Rata kehotti kaikkia pankkeja kiinnittämään edelleen huomiota lainojen riskiperusteiseen hinnoitteluun, vakuuksien riittävyyteen ja asiakkaan maksukyvyistä huolehtimiseen. Asiakkaan maksukyvyn suhteen on tärkeää, että pankit ottavat huomioon asiakkaan kokonaisvelkaantuneisuuden eli myös käytössä olevat kulutusluotot. Pankkien tulee varautua riittävästi tekijöihin, jotka voivat heikentää asiakkaan maksukykyä tulevaisuudessa. Tällaisia markkinoiden tai asiakkaan oman talouden muutoksia ovat mm. korkotason nousu, suhdannevaihtelut ja työttömyys. Samoin huomioon tulee ottaa vakuuksien arvojen mahdollinen pieneneminen.

Peruspankkipalveluiden hinnat muuttuneet jonkin verran

Rahoitustarkastuksen selvityksen mukaan peruspankkipalveluja on edelleen hyvin saatavilla ja hintataso on kokonaisuutena arvioiden kohtuullinen. Myöskään yksittäisiä hintaylilyöntejä ei ole tullut Ratan tietoon.

Heinäkuun alun tilanteen mukaan palveluiden hinnat ovat kuitenkin muuttuneet jonkin verran Ratan edellisestä selvityksestä, joka tehtiin vuodenvaihteen tilanteesta. Muutokset ovat pääasiassa olleet pieniä korotuksia.

Omassa konttorissa tehdyt nostot ja panot omalle tilille edelleen maksuttomia

Maksuttomia palveluita ovat edelleen nosto omalta tililtä samoin kuin pano omalle tilille omassa konttorissa sekä laskun maksaminen suoraveloituksena. Kallein peruspankkipalvelu on laskun maksaminen käteisellä pankin konttorissa. Kallein peritty hinta oli 6,10–6,50 euroa laskulta.

Vaikka yksittäistä maksua olisi jossain tapauksissa pidettävä suurena, on otettava huomioon, että vaihtoehtoisia edullisempia toimintatapoja on olemassa. Laskun maksamiseen on edelleen tarjolla useita vaihtoehtoja, joista suoraveloitus on kaikilla pankeilla maksuton.

Lisäksi useilla pankeilla on palvelupaketteja erityisryhmille kuten nuorille ja senioreille.

Pankkikonttoreiden lukumäärä kasvanut hieman

Myös palvelujen saatavuus on jonkin verran muuttunut edellisen selvityksen jälkeen. Jotkin pakeista ovat supistaneet ja toiset taas laajentaneet konttoriverkostoaan. Henkilöasiakkaita palvelevien pankkikonttoreiden kokonaislukumäärä on hiukan kasvanut.

Laskunmaksuautomaattien määrä on pysynyt jokseenkin ennallaan. Myös käteisautomaattien lukumäärä on pysynyt ennallaan.

Taulukko 1: Yhteenveto Ratan peruspankkipalveluseelvityksestä

Taulukko 2: Peruspankkipalveluiden saatavuus

Lisätietoja antaa

lakimies Ilse Lampela, puhelin 010 831 5292.

Mitä tarkoitetaan peruspankkipalveluilla?

Peruspankkipalveluilla tarkoitetaan tavanomaista talletustiliä, tilinkäyttövälineitä sekä maksutoimeksiantojen hoitamista. Tilinkäyttövälineeksi automaattikorttien tilalle näyttää yhä enemmän tulevan on-line-tilinkäyttöväline (yleensä Visa Electron), joka toimii myös maksukorttina.

On huomattava, että luottolaitostoiminnasta annetun lain 50 a §:ssä tarkoitettu asiakkaan oikeus peruspankkipalveluihin koskee vain luonnollista henkilöä, ei sen sijaan esimerkiksi yrityksiä tai yhdistyksiä.

Basel II -uudistus vaikuttaa pankkien vakavaraisuuteen

Pankkien vakavaraisuus yhä alttiimpi suhdannevaihteluille

2007 voimaan tuleva Basel II -sääntely pienentää pankkien pääomavaateita selvästi nykyisestä. Suurten kansainvälistä toimintaa harjoittavien pankkien (ryhmän 1 pankit) pääomatarve kevenee 7,7 % ja muiden pankkien 15,4 % (ryhmän 2 pankit).

Eniten pääomatarve pienenee, jos pankki ottaa luottoriskin vakavaraisuuslaskennassa käyttöön kehittyneimmät, riskiherkimmät mallit (Advanced Internal Risk-Based Approach, AIRB). Pääomatarve vähenee tällöin 8,3 % (ryhmän 1 pankit) tai jopa 26,6 % (ryhmän 2 pankit). Kehittyneimpiä malleja voidaan käyttää aikaisintaan vuoden 2008 alusta. Vuonna 2007 tulevat käyttöön luottoriskin standardimenetelmä ja sisäisten luokitusten perusmenetelmä (Foundation Internal Risk-Based Approach, FIRB).

Nämä tiedot ilmenevät Euroopan pankkivalvojen komitean (CEBS) heinäkuussa 2007 julkistamasta selvityksestä (QIS 5), jossa oli mukana 262 eurooppalaista pankkia.1 Koska selvityksen aineisto oli kesältä 2005, tulokset kuvaavat hyvää suhdannetilannetta, jolloin yritysten konkurssitodennäköisyys on vähäinen. Kehittyneille vakavaraisuuden laskentamalleille on ominaista, että talouden noususuhdanteessa laskettu pääomavaatimus on pienempi kuin laskusuhdanteessa laskettu.2 Tällöin hyvässä suhdannevaiheessa tehty arvio pääoman riittävydestä ei välttämättä päde talouden taantumassa.

Asunto- ja kulutusluottojen pääomavaateet supistuvat eniten

Vaikutusarvioselvityksen (QIS 5) mukaan eniten pienenee asunto- ja kulutusluottojen vakavaraisuuspääoman tarve. Näistä luotoista on historiallisesti syntynyt pankeille verrattain vähän luottotappioita. Asuntoluottojen pääomavaateen pieneneminen on jo näkynyt Suomen markkinoilla luottomarginaalien kapenemisena. Hyvän suhdannetilanteen vuoksi EU:n pankkien luottosalkkujen laatu oli QIS 5 -selvityksen aikana poikkeuksellisen hyvä. Tämän vuoksi myös yritysluottojen pääomatarpeet pienentyvät, joskin selvästi vähemmän kuin asunto- ja kulutusluotoissa.

Entistä kehittyneempien mallien käyttö vakavaraisuuden hallinnassa on haaste pankeille ja valvojille

QIS 5 -selvityksen tulosten mukaan pankkien kannattaa hyödyntää entistä kehittyneempiä riskienarviointimalleja, koska niiden avulla pääoman käyttöä pystytään tehostamaan eniten. Näitä malleja käytetään myös luottotappioennusteisiin, luottosalkun hallinointiin, luottolimiittien asettamiseen ja luottojen hinnoitteluun.

Sekä pankkien että rahoitusmarkkinoiden valvojan näkökulmasta on hyvä, että riskienhallinta paranee. Mallien soveltamisesta tarvitaan kuitenkin vielä selvästi lisää tietoa, käyttökokemusta ja valvojen tulkintoja. Erityisesti riskien hajautuksesta koituvat hyödyt, tappioiden estimointi taloudellisessa taantumassa ja stressitilastaus ovat alueita, joissa Euroopan pankkivalvojen komitean (CEBS) työ jatkuu. Rata vaikuttaa valvojen yhteiseen ohjeistukseen komitean työryhmissä ja päämiesten kokouksissa.

Ratan mielestä mallien soveltamisen tulee perustua realistisiin, testattuihin ja riittävän varovaisiin lähtöoletuksiin, jotta pankkien vakavaraisuustaso olisi turvattu myös pitkällä aikavälillä. Pitkän aikavälin riskeihin varautumisessa tarvitaan myös stressitestejä, joilla pankki voi arvioida pääomiensa riittävyttä suhteessa toimintaympäristön suuriin muutoksiin. Näitä muutoksia ovat esimerkiksi syvä taloudellinen taantuma, pörssiromahdus tai joidenkin talouden toimialojen merkittävät ongelmat.

Pääomapuskureita tarvitaan talouden taantumassa

Pankit kehittävät tällä hetkellä niitä riskienhallintamalleja, joita ne aikovat käyttää, kun Basel II -sääntely tulee voimaan. Pankkien valintojen tulee olla kestäviä myös pitkällä aikavälillä. Vakavaraisuuden kannalta kriittisiä jaksoja ovat talouden taantumet, joiden myötä luottotappiot suurenevat ja pankkien pääomatarpeet riskien kattamiseksi vastaavasti kasvavat. Hyvin suurten, mutta silti mahdollisten tappioiden kattaminen on otettava huomioon Basel II -vaatimuksia sovellettaessa. Luottomarginaalien tulisi kattaa normaalit odotettavissa olevat tappiot, mutta odottamattomien tappioiden varalle tarvitaan myös riittävät pääomapuskurit. Odottamattomien, mutta silti mahdollisten tappioiden vaikutuksia tulisi arvioida stressitesteillä, ja tulokset tulisi ottaa huomioon pääoman mitoituksessa.

Vakavaraisuusvaatimuksia ei lievennetä vaikutusarvion perusteella

Uusi operatiivista riskiä koskeva vakavaraisuusvaatimus lisää pankkien pääomatarvetta ja eliminoi jonkin verran luottoriskivaatimusten keventymisen vaikutusta. Basel II -säännösten alkuperäinen tavoite oli, että operatiivisesta riskistä tulisi 10 prosentin lisäys pankkien vakavaraisuuspääomiin. QIS 5 -selvityksen mukaan pääomatarpeen lisäys on ns. operatiivisen riskin perusmenetelmää (Basic Indicator Approach, BIA) käytettäessä 8,9 % ja tätä pienempi, jos pankki käyttää kehittyneempiä operatiivisen riskin arviointimenetelmiä (Standardised Approach tai Advanced Measurement Approach).

QIS 5 -selvityksen yhtenä motiivina oli arvioida, onko Basel II -vaatimuksissa olevaa skaalaustekijää tarpeen muuttaa. Skaalauksen tarkoituksena on estää se, että vähimmäispääoman tarve pienenee alle nykyisissä säännöksissä vaaditun tason, kun luottoriskin vakavaraisuuden laskennassa siirrytään käyttämään kehittyneitä laskentamalleja. Skaalaustekijää sovelletaan riskipainotettuihin saamisiin. Koska selvityksestä ei saatu luotettavia viitteitä skaalaustekijän muuttamiseksi, Baselin komitea päätti pitää skaalaustekijän entisessä arvossaan (1.06)³. Myöskään Euroopan pankkivalvojen komitea ei nähnyt tarvetta muuttaa skaalaustekijää.

Pankkivalvojen komitea kiinnitti QIS 5 -selvityksessä paljon huomiota siihen, että Basel II -vaatimusten mukaisesti laskettu pankin pääomavaatimus suurenee talouden taantuessa ja pienentyy noususuhdanteessa. Komitea seuraa tilannetta vastaisuudessa ja pyrkii löytämään mahdollisia keinoja vähentää suhdannevaihteluiden vaikutuksia pääomavaatimukseen.

Basel II -uudistukseen liittyvien siirtymäsäännösten mukaan kehittyneitä menetelmiä⁴ käyttävien pankkien omat varat voivat supistua vain asteittain vuosina 2007–2009 nykyistä (Basel I) vaatimustasoa pienemmäksi. Tämä vähentää sitä mahdollisuutta, että pankkisektorin omat varat nopeasti supistuisivat uhkaavasti.

1) Quantitative Impact Study 5. Overview on the Results of the EU countries (June 2006). Rata vastasi kyselyn toteuttamisesta Suomen pankkisektorissa.

2) Ilmiötä kutsutaan myötäsyklisyydeksi (procyclicality).

3) QIS 5 -vaikutusarvio toteutettiin Baselin pankkivalvontakomitean ja Euroopan pankkivalvojen komitean (CEBS) yhteistyönä. Kumpikin komitea julkisti selvityksestä raportin. Pankkivalvojen komitean raportissa käsitellään QIS 5 -vaikutusarvioselvityksen tuloksia EU:n pankkisektorissa. Baselin pankkivalvontakomitean raportissa puolestaan ovat mukana myös Baselin komiteaan kuuluvien EU:n ulkopuolisten maiden pankit.

4) Luottoriskin sisäisten luokitusten menetelmät (FIRB, AIRB) ja operatiivisen riskin kehittynyt menetelmä (Advanced Measurement Approach, AMA).

Lisätietoja antaa
riskiasiantuntija Juha Savela, puhelin 010 831 5384.

Lisää tietoa

- QIS 5 -vaikutusarvio
- Siirtymäsäännökset (valvottavatiedote 18/2006)

Pankkien likviditeettiriskit hallinnassa

Rahoitustarkastuksen suomalaisille talletuspankeille tekemässä kyselyssä selvitettiin pankkien likviditeettiriskien hallintaa ja varautumista pitkän ja lyhyen aikavälin rahoitusriskeihin. Koska pankkien markkinaehtoinen rahoitus kasvaa, kyselyssä haluttiin saada erityisesti selville, millainen pankkien varainhankinnan rakenne on ja miten mahdollisiin markkinamuutoksiin on varauduttu.

Rata käyttää kyselyn tuloksia hyväksi, kun se arvioi pankkien riskienhallinnan ja kontrollitoimintojen riittävyyttä. Tämä riittävyyden tarkastelu on osa uudistuvan vakavaraisuusvalvonnan (Basel II) mukaista valvojan arviota.

Likviditeettiriskien hallinnan organisoinnissa ei havaittu suuria puutteita

Pankkien likviditeettiriskien hallintaan vaikuttavat merkittävästi sekä pankin koko että organisaatorakenne. Pienimmissä pankeissa likviditeettiriskien hallinta voi olla yksittäisen henkilön vastuulla, kun taas suurimmissa pankeissa likviditeettiriskien hallintaan osallistuu useita yksiköitä organisaation eri tasoilta.

Pankkiryhmissä likviditeettiriskien hallinta on tyypillisesti keskitetty yhteen yksikköön, mutta käytännön ratkaisut vaihtelevat sen mukaan, millainen pankin organisaation rakenne on. Finanssikonglomeraateissa pankkitoiminnan likviditeettiä hoidetaan keskitetysti, minkä lisäksi ryhmätasolla koordinoidaan vakuutus- ja pankkitoiminnan likviditeettiriskejä.

Yhteistä pankeille on se, että pankin hallitus vahvistaa likviditeettistrategian yleensä vuosittain. Strategia- ja politiikkapäätöksillään hallitus delegoi operatiivisen vastuun organisaatiossa alaspäin. Kaikissa pankeissa hallitus valvoo ja seuraa likviditeettiriskien tilaa säännöllisesti, yleensä kuukausittain. Lisäksi useimpien

pankkien organisaatioissa on tasehallintaan keskittyvä komitea (Asset and Liability Committee, (ALCO), joka mm. seuraa rahoitusriskejä.

Likviditeettiriskin mittaustavat hyvin erilaisia

Likviditeettiriskin mittareiden kirjo on laaja, eikä yhtenäistä mittaustapaa ole muodostunut. Pankkien käyttämällä likviditeettiriskimittareilla on kuitenkin joitain yhteisiä pääpiirteitä. Lähes kaikki pankit seuraavat ja mittaavat sekä likviditeettireservin suuruutta että kassavirtojen maturiteettien epätasapainoa. Likviditeettiriskien kvantitatiivisissa mittaamismenetelmissä on kuitenkin vielä kehittämistarvetta. Pankkisektori on panostanut tuntuvasti luotto- ja markkinariskimittareiden kehittämiseen, mutta likviditeettiriskimittareiden kehittäminen vaatii vielä vastaavaa panostusta.

Kaikki pankit pitävät likviditeettireservejä, mutta reservien määrittelyt poikkeavat. Likvideihin varoihin luetaan pääasiassa keskuspankkirahoituksessa vakuuskelpoisia tai korkean luottoluokituksen arvopapereita. Osa pankeista lukee reserviinsä myös muissa pankeissa olevat talletukset ja muut rahamarkkinainstrumentit, joiden arvot on kuitenkin reserviin luettaessa alennettu. Likviditeettireservien määrittämisessä pidetään yleisesti tärkeänä, että reserviin luettavat arvopaperit voidaan joko myydä nopeasti tai että niitä vastaan voidaan hankkia vakuudellista rahoitusta joko markkinoilta tai keskuspankista.

Limiittien valvontajärjestelyt ovat pankeissa pääosin kunnossa. Limiittien valvonta on hyvin yhtenevää. Kaikki pankit ovat nimenneet vastuuhenkilön tai -yksikön, joka seuraa limiittejä ja niiden mahdollisia ylityksiä. Vastuuhenkilö raportoi limiitin ylityksistä liiketoimintayksikölle, riskienhallinnan johdolle tai toimitusjohtajalle. Ylitykset ja niihin liittyvät selvitykset käsitellään yleensä säännöllisesti riskienhallinnassa ja hallituksessa, tavallisesti kuukausittain.

Euroopan pankkivalvojen komitealta uusia suosituksia varautumisesta

Euroopan pankkivalvojen komitea (CEBS) suosittelee stressitestausta käsittelevässä konsultaatiopaperissaan¹, että valvottavilla tulisi olla varainhankintaa koskeva jatkuvuussuunnitelma mahdollisten kriisitilanteiden varalle. Rata ottaa CEBSin stressitestausta ja likviditeettikriiseihin varautumista koskevan ohjeistuksen huomioon vakavaraisuuden hallintaa koskevassa standardissaan (4.2) sekä valmisteilla olevassa likviditeettiriskien hallintaa koskevassa standardissaan. Rata kiinnittää tulevaisuudessa erityistä huomiota stressitestilaskelmiin, kun se arvioi pankkien likviditeettiriskien hallintaa.

Stressitestien kattavuus vaihtelee

Stressitesteihin tulee sisältyä vaihtoehtoisia skenaarioita markkinoiden kokonaislikviditeetin epäedullisista muutoksista (ns. ulkoiset tekijät) ja valvottavan omaan nettorahoitusasemaan liittyvistä epäedullisista muutoksista (ns. sisäiset tekijät). Tyypillisimmät pankkikohtaiset skenaariot ovat luottoluokituksen heikkeneminen ja talletuspako. Talletuspako voidaan nähdä myös markkinakohtaisena skenaariona, jos se kohdistuu kaikkiin markkinoilla toimiviin pankeihin. Markkinakohtaisia skenaarioita voivat olla esimerkiksi interbankmarkkinoiden ongelmat sekä sokit tietyillä valvottavalle tärkeillä markkinoilla tai valuutoissa.

Suurimpana uhkana pankit pitävät talletuspakoa, joka voisi toteutua esimerkiksi pankin maineen menettämisen tai luottoluokituksen heikkenemisen seurauksena. Vastaavaan tulokseen on päädytty myös Baselin pankkivalvontakomitean tekemässä selvityksessä². Muita kuin talletuspakoon perustuvia pankki- tai markkinakohtaisia stressitestejä teki vain pieni osa pankeista. Rata tulee kuitenkin edellyttämään, että stressitesteihin sisällytetään sekä kaikkien tärkeimpien rahoituslähteiden poikkeustilanteet että arviointi stressitilanteiden vaikutuksista taseen varoihin ja velkoihin. Erilaisten stressitilanteiden ja skenaarioiden vaikutukset tulee ottaa huomioon jatkuvuussuunnitelman vaihtoehtoisissa rahoitussuunnitelmissa ja toimintaprosesseissa.

Varainhankinnan jatkuvuussuunnitelmissa puutteita

Euroopan pankkivalvojen komitean (CEBS) ohjeen mukaan jatkuvuussuunnitelmissa tulee tunnistaa tilanteet, joissa suunnitelma käynnistetään. Lisäksi kuvataan mahdolliset lisärahoituksen hankintatavat, joita voivat olla esimerkiksi varojen myynti tai vakuudellisen tai vakuudettoman rahoituksen hankinta.

Suunnitelmassa on myös kuvattava lisärahoituksen hankintaan liittyvät prosessit, kriisitilanteiden johtamisprosessi ja tehtävävastuut sekä se, miten riittävä ja oikea-aikainen sisäinen ja ulkoinen tiedottaminen hoidetaan.

Ratan selvityksen mukaan kaikissa pankeissa ei ollut laadittu erityisesti likviditeettikriisien varalta jatkuvuussuunnitelmaa, jossa olisi kuvattu lisärahoituksen hankintakanavat ja prosessit sekä kriisitilanteiden toiminta- ja johtamisprosessi. Suunnitelmia ei kaikilta osin ollut myöskään testattu. Sääntelyssään ja valvottavan vakavaraisuuden hallintaprosessia arvioidessaan Rata tulee edellyttämään, että kaikilla pankeilla on rahoituskriisien varalle jatkuvuussuunnitelma.

Markkinaehtoinen rahoitus on suurissa liikepankeissa hajautettu

Ratan selvityksessä pankit pitivät jälleenrahoitusriskiään pienenä eivätkä odottaneet tilanteeseen merkittäviä muutoksia. Markkinaehtoisen rahoituksen osuuden odotettiin kuitenkin edelleen kasvavan. Jälleenrahoituksen hinnan merkitys korostuu, jos talletuskilpailu kiristyy tai pankin omasta rahoituksestaan maksama riskilisa suurenee. Jälleenrahoituksen saatavuuteen ei sen sijaan odoteta muutoksia.

Rahoituksen hinta- ja saatavuusriskeihin pankit varautuvat pitämällä riskeihin nähden riittävän suurta likviditeettireserviä. Markkinaehtoista rahoitusta käyttävissä pankeissa näihin riskeihin varaudutaan myös hajauttamalla varainhankintaa vastapuolittain, maturiteeteittain ja instrumenteittain. Likviditeettireservien merkitys korostuu pienien pankkien toiminnassa, sillä rahoituslähteiden hajauttaminen on vain rajallisesti mahdollista talletuspainotteisille pankeille.

Liikepankkien rahoitusohjelmat ja luottolimiitit on mitoitettu ja hajautettu niin, että pankit pystyvät toimimaan mahdollisimman häiriöttömästi lievestä markkinasokeista huolimatta. Kaikilla talletusrahoitteisilla pankeilla on luottolimiitit pankkiryhmän keskusrahallituksesta ja sijoituspalvelutoimintaan painottuneilla pankeilla vakuusreservi keskuspankkirahoitusta varten. Keskuspankkirahoitukseen oikeuttavien saamistodistusten määrän perusteella voidaan olettaa, että keskuspankkirahoitus on turvattu kohtuullisesti yllättävien päivittäisessä likviditeetin hallinnassa ilmenevien häiriöiden varalta.

Rahoituskustannukset vaikuttavat antolainauksen hinnoitteluun

Markkinarahoituksen hintaan vaikuttavat pankin luottoluokitus, instrumentti ja maturiteetti sekä tehtyjen emissioiden koko. Pankkien näkemykset markkinaehtoisen rahoituksen kustannusten kehityksestä erosivat toisistaan. Sen sijaan talletuskilpailun odotettiin yleisesti kiristyvän, mikä kasvattaisi talletusrahoituksen kustannuksia. Vaikka mielipiteet talletusrahoituksen vallitsevasta hinnasta vaihtelivat, yleisimmin arvioitiin, että talletusten korkokustannukset voisivat vielä hieman nousta ennen kuin talletusrahoitus muuttuisi epäedulliseksi markkinaehtoiseen rahoitukseen verrattuna.

Pankit pyrkivät ottamaan antolainauksen hinnoittelussa huomioon varainhankinnan hinnan ja sen mahdolliset muutokset. Koska suurin osa lainoista on sidottu vaihtuvaan markkinakorkoon, varainhankinnan hinta tulee tällöin suurelta osin otetuksi huomioon. Odotukset pankin maksaman varainhankinnan marginaalin eli riskilisan muutoksista pyritään siirtämään uusien luottojen hintoihin. Olemassa olevaan luottokannan hinnoitteluun voidaan vaikuttaa vain rajallisesti ja vain, jos pankki on pidättänyt itselleen mahdollisuuden tarkistaa jo myönnettyjen lainojen marginaaleja. Pankkien antolainauksen hinnoitteluun vaikuttavat myös muut tekijät, kuten asiakkaan sitoutuminen pankin tarjoamien muiden palvelujen käyttöön, asiakaskohtainen luottoriski sekä pankkien välinen kilpailutilanne.

Antolainauksen marginaalit kapenivat kevään aikana

Antolainauksen ja erityisesti asuntoluottojen marginaalit ovat kaventuneet alkuvuoden aikana, kun kevään luotonantoa verrataan koko lainakannan marginaaleihin. Jo noin puolet tammi-toukokuussa 2006 myönnettyistä asuntoluotoista oli myönnetty alle 0,6 prosenttiyksikön korkomarginaalilla. Korkomarginaalien hajonta on myös pienentynyt, mitä voidaan pitää merkinä siitä, ettei luottoja ole hinnoiteltu riskiperusteisesti.

Kilpailu ei ole vaikuttanut kulutusluottojen marginaaleihin, sillä ne eivät näyttäisi merkittävästi kaventuneen. Kulutusluottojen marginaalien vaihteluväli on laajempi, koska osa luotoista on vakuudellista antolainauksista ja

osa vakuudettomia korttiluottoja. Pitkäaikaiset, hyvin kapeamarginaaliset lainat ovat riski pankin kannattavuudelle rahoituskustannusten kasvaessa, koska rahoituksen hinnan mahdollista nousua ei voida siirtää lainakantaan uudelleenhinnoittelun kautta.

1) Euroopan pankkivalvojen komitean konsultaatiopaperi stressitestauksista, CEBS Consulting Paper 12 on Stress Testing under the Supervisory Review Process. (<http://www.c-ebs.org/pdfs/CP12.pdf>).

2) Baselin pankkivalvontakomitea, Basel Committee on Banking Supervision, The management of liquidity risk in financial groups 5/2006, sivu 9.

Lisätietoja antavat

rahoitusanalyttikko Meri Rimmanen, puhelin 010 831 5379, ja
rahoitusanalyttikko Sirpa Joutsjoki, puhelin 010 831 5205.

Pankit hallitsevat tietotekniikkansa ulkoistamiseen liittyvät riskit

Rahoitustarkastuksen selvityksen mukaan pankit hallitsevat ulkoistamiinsa tietotekniikkapalveluihin liittyvät riskit melko hyvin. Ulkoistettuihin palveluihin liittyvien riskien arviointimenettelyt ovat kattavat, ja ulkoistettujen palvelujen valvonta on asianmukaista. Ratan selvitys osoitti myös, että pankit ovat asettaneet ulkoistettujen tietotekniikkapalveluiden toiminnan jatkuvuudelle riittävän tiukat vaatimukset.

Tietotekniikan ulkoistamisen laajuus eli se, kuinka paljon pankit ovat ulkoistaneet tietotekniikkaansa, vaihtelee pankeittain. Osa pankeista on ulkoistanut tietotekniikkatoimintonsa melkein kokonaan, osa ei ole ulkoistanut mitään ja osa on ulkoistanut joitakin toimintojaan. Tyypillisimpiä ulkoistettuja tietotekniikkatoimintoja ovat olleet palvelinten ylläpito, sovelluskehitys, työasemien huolto sekä järjestelmien ja tietoturvallisuuden valvonta.

Pankeilla on yleiset ulkoistamista koskevat periaatteet, joissa muun muassa käsitellään sitä, miten ulkoistettujen toimintojen sisäinen valvonta ja riskienhallinta järjestetään. Useimmat pankit tekevät kuhunkin ulkoistamishankkeeseen liittyvistä riskeistä kokonaisarvion sekä kirjallisen suunnitelman. Suunnitelmasta käy ilmi, miten ulkoistamisen vaikutukset on otettu huomioon sisäisessä valvonnassa ja riskienhallinnassa. Usein suunnitelmissa kerrotaan myös, miten säännösten ja pankin sisäisten menettelytapojen noudattamista valvotaan ulkoistetussa toiminnassa ja miten pankin sisäisen tarkastuksen toimintaedellytykset on varmistettu.

Rata tulee tekemään vastaavanlaisen selvityksen säännöllisesti muutaman vuoden välein. Valvontatoimia suunnataan niille selvityksessä esiin tulleille alueille, joissa nähdään riskejä tai kehittämistarvetta.

Lisätietoja antaa

pankkitarkastaja Arto Sundström, puhelin 010 831 5221.

Rahoitustarkastuksen kannanotto toimintojen ulkoistamiseen

Ratan kannanotto (K/37/2001/LLO) "Asiamiehen käyttö luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten toiminnassa ja muu toimintojen ulkoistaminen" on vuodelta 2001.

Voimassa olevassa kannanotossaan Rata toteaa, ettei se näe tarvetta erikseen määritellä, mitä toimintoja voi ulkoistaa, vaan että ulkoistamista on arvioitava kokonaisuutena. Tällöin keskeistä on, että noudatetaan niitä säännöksiä, jotka laissa on asetettu toimiluvan saamiselle ja toimintojen hoitamiselle riippumatta siitä, miten toiminta on organisoitu. Toimintojen ulkoistaminen ei saa vaikeuttaa valvottavan yhteisön valvontaa, eikä valvottava vapaudu sille kuuluvista vastuista.

Ulkoistamista koskevaa Ratan sääntelyä ollaan parhaillaan uudistamassa. Kannanotto korvataan Ratan ohje- ja määräyskokoelmaan kuuluvalla standardilla.

Ulkoistamiseen liittyvissä asioissa Ratan yhteyshenkilö on pankkitarkastaja Tuomo Malin, puhelin 010 831 5324.

Arvopaperikaupan maksujärjestelmissä ei havaittu merkittäviä riskejä

Vuosina 2005 ja 2006 tehdyt arvopaperikaupan maksujärjestelmätarkastukset eivät tuoneet esiin merkittäviä riskejä arvopaperikaupan maksujärjestelmissä. Yksittäistapauksissa havaittiin kuitenkin riskejä, jotka liittyvät mm. käytettävien järjestelmien ikääntymiseen, maksujenvälitysprosessin manuaalisiin vaiheisiin, volyymien voimakkaaseen kasvuun sekä käynnissä oleviin merkittäviin järjestelmähankkeisiin. Ratan tarkastukset kohdistuivat arvopaperikeskukseen ja kolmeen selvitysosapuolena toimivaan suomalaispankkiin.

Tarkastettujen liiketoimintayksiköiden sisäinen valvonta, häiriö- ja poikkeustilanteisiin varautuminen ja liiketoiminnan jatkuvuussuunnittelu olivat pääosin asianmukaisia. Joitakin puutteita oli kuitenkin maksujenvälitysprosessien kuvaamisessa, riskien kartoittamisessa sekä jatkuvuussuunnittelussa. Jatkuvuussuunnitelmien puutteet koskivat erityisesti varautumista yksikön toiminnalle tyypillisiin uhkiin, varatiloja sekä jatkuvuussuunnitelmien testaamista ja harjoittelua.

Arvopaperikaupan maksuista ei havaittu aiheutuvan merkittäviä riskejä pankkien maksuvalmiudelle. Asiakkaiden maksamattomista arvopaperikaupoista aiheutuvia riskejä hallitaan mm. Internet-asiakkaiden arvopaperikaupan limiittien sekä maksamattomien arvopapereiden luovutusrajoitusten avulla.

Rahoitustarkastus harkitsee tarkastusten laajentamista myös muihin arvopaperikaupan osapuoliin.

Lisätietoja antavat
pankkitarastajat Erja Pullinen, puhelin 010 831 5358, ja Matti Lukka, puhelin 010 831 5211.

Pörssikaupat selvitetään arvopaperikeskuksessa

Helsingin Pörssissä noteerattujen osakkeiden kaupat selvitetään arvopaperikeskuksessa. Kaupat selvitetään HEXClear-järjestelmässä, johon kaikilla selvitysosapuolilla on yhteys.

Pörssikauppojen pääsääntöinen selvitysaika on kolme päivää (T+3). Arvo-osuuksien toimitus tapahtuu maksua vastaan (DVP, Delivery versus Payment). Selvityksen rahaliikenne hoidetaan keskuspankkirahalla Suomen Pankissa olevien sekkitilien kautta.

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien kokonaisvalvontaa tehostetaan

Rahoitustarkastus ja Vakuutusvalvontavirasto ovat käynnistäneet yhteishankkeen, jossa selvitetään rahoitus- ja vakuutusryhmittymien sääntelyn, valvonnan ja raportoinnin kehittämismahdollisuuksia. Valvonnan kehittämisessä ovat keskeisiä rahoitus- ja vakuutusryhmittymien riskienhallinnan valvonta sekä riskien arvioiminen ja niiden yhdisteleminen.

Suurten ryhmittymien kokonaisvalvonta on valvojille haasteellista: niiden on tehostettava yhteistyötään. Suomessa Rahoitustarkastus ja Vakuutusvalvontavirasto toimivat kiinteässä yhteistyössä ryhmittymien valvonnassa. Samalla kiinteytetään yhteistyötä muiden Pohjoismaiden ja Baltian maiden sekä Venäjän valvojien kanssa.

Myös EU-alueella on meneillään finanssiryhmittymien sääntelyn ja valvonnan kehittäminen. EU-sääntelyn kehittämiseksi on perustettu väliaikainen komitea (Interim Working Committee on Financial Conglomerates, IWCF). Sen tavoitteena on kehittää rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvontaa sekä selvittää finanssiryhmittymään kuuluvien luottolaitosten, vakuutusyriyten ja sijoituspalveluyriyten lisävalvonnasta annetun direktiivin kehittämistarpeita.

Rahoitustarkastus koordinoi kahden suomalaisen ryhmittymän valvontaa

Rahoitustarkastus toimii tällä hetkellä koordinoivana valvontaviranomaisena kahden merkittävän suomalaisen rahoituspainotteisen ryhmittymän eli Sampo-konsernin ja OP-ryhmän valvonnassa. Sampo-konserni on ollut rahoitus- ja vakuutusryhmittymä jo usean vuoden ajan. OP-ryhmään alettiin soveltaa rahoitus- ja vakuutusryhmittymiä koskevia säännöksiä sen jälkeen, kun OP-ryhmä hankki omistukseensa vakuutus konserni Pohjolan.

Suomessa Rahoitustarkastus ja Vakuutusvalvontavirasto valvovat rahoitus- ja vakuutusryhmittymiä yhteistyössä. Koska Nordean ja Sampo-ryhmittymän toiminta on kansainvälistä, valvontayhteistyöhön osallistuvat valvontaviranomaiset myös niistä valtioista, joissa ryhmittymät toimivat. Nordean tapauksessa näitä ovat mm. Ruotsin, Norjan, Tanskan ja Baltian viranomaiset ja Ruotsin viranomainen toimii koordinoivana viranomaisena. Sammon valvontayhteistyössä ovat mukana Ruotsin, Norjan ja Baltian valvontaviranomaiset sekä uutena valvontaviranomaisena Venäjän keskuspankki.

Valvontapöytäkirjoissa sovitaan valvontayhteistyöstä

Viranomaisten välisillä valvontapöytäkirjoilla on ollut keskeinen merkitys rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonnassa.

Yleisellä tasolla on voimassa yhteispohjoismainen valvontapöytäkirja, jossa ovat osallisina kaikki Pohjoismaat. Rahoitus- ja vakuutusryhmittymäkohtaiset valvontapöytäkirjat on puolestaan laadittu pohjoismaisella tasolla sekä Nordean että Sampo-ryhmän valvonnasta. Kotimaisella tasolla Rahoitustarkastus ja Vakuutusvalvontavirasto ovat allekirjoittaneet valvontapöytäkirjan OP-ryhmän ja Sampo-ryhmän valvonnasta. Ryhmittymäkohtaisissa valvontapöytäkirjoissa on keskitytty yksittäisen rahoitus- ja vakuutusryhmittymän erityispiirteisiin ja niistä valvonnalle koituihin haasteisiin.

Rahoitustarkastuksen ja Venäjän keskuspankin välinen pankkivalvontaa koskeva valvontapöytäkirja on parhaillaan valmisteilla.

Ryhmittymien kokonaisriskejä valvotaan viranomaisten lisävalvontayhteistyönä

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymiin kuuluvia rahoitus- ja vakuutusalan yrityksiä valvotaan perinteisesti sektorikohtaisesti. Pankkitoiminnan ja vakuustoittoiminnan riskejä valvotaan tällöin erikseen.

Sektorikohtaisen valvonnan lisäksi rahoitus- ja vakuutusryhmittymiin kohdistetaan lisävalvontaa, koska usealla sektorilla toimivan rahoitus- ja vakuutusryhmittymän tapauksessa pelkkä sektorikohtainen valvonta ei ole riittävää. Valvonnan tavoitteena on, että viranomaiset voivat arvioida rahoitus- ja vakuutusryhmittymän

sekä siihen kuuluvien yritysten taloudellista tilannetta. Painopiste on koko ryhmittymätason tarkastelussa. Sektorikohtaisessa valvonnassa taas pääpaino on yksittäisissä yhtiöissä tai sektorikohtaisesti muodostuneiden alakonsernien valvonnassa.

Lisävalvonnalla pyritään varmistamaan rahoitus- ja vakuutusmarkkinoiden häiriötön toiminta, edistämään rahoitus- ja vakuutusryhmittymien johtamista terveiden ja varovaisten liikeperiaatteiden mukaisesti sekä turvaamaan tallettajien ja sijoittajien taloudellista asemaa ja vakuutettuja etuja. Pankkisektorin ja vakuutussektorin toiminnan luonteen erojen vuoksi näiden toimialojen riskiprofiilit poikkeavat toisistaan. Tämän vuoksi ryhmittymien valvonnan haasteet liittyvät erityisesti ryhmittymätason vakavaraisuuden ja riskien valvontaan.

Lisävalvonnassa tarkastelun kohteina ovat erityisesti rahoitus- ja vakuutusryhmittymän vakavaraisuus, riskikeskittymät, ryhmittymän sisäiset liiketoimet sekä sisäiset valvontamenetelmät ja riskienhallintajärjestelmät. Näiden tekijöiden valvonta on erityisen tärkeää vakuutus- ja rahoitusryhmittymien suuren koon sekä eri sektoreilla toimivien yritysten välisten liiketoimien vuoksi.

Lisävalvonnan keskeinen sisältö on määritelty finanssiryhmittymään kuuluvien luottolaitosten, vakuutusyritysten ja sijoituspalveluyritysten lisävalvonnasta annetussa direktiivissä, Suomessa annetussa laissa rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonnasta sekä Rahoitustarkastuksen asiasta antamissa standardeissa.

Valvontaa hoidetaan yhteisissä valvontaryhmissä

Käytännössä rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvontaa harjoitetaan ja koordinoidaan pitkälti valvontaryhmissä, jotka koostuvat rahoitus- ja vakuutusryhmittymän toiminnan valvonnan kannalta keskeisten viranomaisten edustajista. Ryhmät kokoontuvat säännöllisesti vaihtamaan valvontahavaintoja ja -tietoja. Kokouksissa kuullaan usein myös valvottavan edustajia.

Toimialakohtaisia alavalvontaryhmiä on perustettu silloin, kun yhden toimialan toiminta rahoitus- ja vakuutusryhmittymässä on huomattavaa ja levittäytynyt usean valtion alueelle. Tällainen alavalvontaryhmä on perustettu Sampo-konserniin kuuluvan vahinkovakuutus konserni lfin valvontaa varten. Tämän ryhmän valvonnan vetovastuu on Ruotsin valvontaviranomaisella (Finansinspektionen). Vakuutussektorilla on erikseen säännelty vakuutusryhmittymien valvonnasta pitkälti samoin periaattein kuin finanssiryhmittymien osalta.

Valvontaviranomaiset laativat yhdessä kustakin rahoitus- ja vakuutusryhmittymästä vuosittain kokonaisarvion. Arvion laatimista johtaa koordinoiva valvontaviranomainen. Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän rakenteen osalta arviossa tarkastellaan organisaation toimivuutta ja sisäisen valvonnan riittävyyttä sekä ryhmittymän rakenteen selkeyttä valvonnan kannalta. Lisäksi arviossa esitellään ryhmittymän keskeiset riskit ja niiden hallinta sekä tarkastellaan rahoitus- ja vakuutusryhmittymän keskinäisiä liiketoimia ja niiden vaikutuksia. Tuloksena on myös arvio ryhmittymän kannattavuudesta sekä omien varojen ja riskinkantokyvyn riittävyydestä.

Kokonaisarvion laatimisen lisäksi muutakin yhteistyötä tehdään kaikessa valvonnassa yhä enemmän. Ryhmittymän valvonnasta laaditaan vuosittainen tarkastussuunnitelma. Valvontaviranomaisten välisellä kitkattomalla tietojen vaihdolla varmistetaan tehokas jatkuva valvonta.

Lisätietoja antaa
vastuuvalvoja Olli Mattinen, puhelin 010 831 5279.

Mitä ovat rahoitus- ja vakuutusryhmittymät?

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymillä tarkoitetaan ryhmittymiä, joihin kuuluu sekä rahoitusalan että vakuutusalan yrityksiä. Jotta ryhmittymiin voitaisiin soveltaa rahoitus- ja vakuutusryhmittymiä koskevia säännöksiä, edellytyksenä on lisäksi, että kummankaan toimialan osuus ryhmittymän toiminnasta ei ole vähäinen.

Suomessa rahoitusjärjestelmän selkärangan muodostavat nykyään kolme rahoitus- ja vakuutusryhmittymää. Näistä Sampo-konsernin ja OP-ryhmän koordinoivana valvontaviranomaisena toimii Rahoitustarkastus. Nordean osalta koordinoivana valvontaviranomaisena toimii Ruotsin Finansinspektionen. Valvontaa toteutetaan tiiviissä yhteistyössä Vakuutusvalvontaviraston sekä ulkomaisten valvontaviranomaisten kanssa. Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonnan tehokkuus on erityisesti vakauden kannalta tärkeää. Vastaavia pankki- ja vakuutustoiminnan liittoutumisia on toteutettu myös monissa muissa EU-maissa.

Sijoituspalveludirektiivi (ISD) korvautuu Rahoitusvälineiden markkinat -direktiivillä (MiFID)

Rata valmistautuu Rahoitusvälineiden markkinat -direktiivin mukanaan tuomiin muutoksiin

Lainsäädännön muutokset, joilla Rahoitusvälineiden markkinat -direktiivi (MiFID1) ja sen täytäntöönpanodirektiivi pannaan toimeen, on saatettava EU:n jäsenvaltioissa voimaan 1.11.2007.

Tätä silmällä pitäen Rahoitustarkastus on käynnistänyt sisäisen hankkeen, jonka tavoitteena on valmistella MiFIDin edellyttämät muutokset Ratan standardeihin sekä mahdollisesti tarvittavat uudet standardit. Hankkeen tavoitteena on lisäksi luoda valmiudet toimilupien päivittämiseen ja uusien toimilupahakemusten käsittelyyn mahdollisimman tehokkaasti. Tavoitteena on myös ottaa huomioon MiFIDin vaatimukset Ratan valvonnan tavoitteiden ja menetelmien kannalta sekä varmistua siitä, että nykyiset valvottavat ja uudet toimiluvan hakijat ovat tietoisia MiFID:n vaatimuksista.

MiFID-hankkeen lisäksi Ratalla on käynnissä myös erillinen arvopapereiden ja eräiden muiden rahoitusvälineiden kauppaportointia koskeva järjestelmähanke (AKVA), jonka tavoitteena on rakentaa MiFIDin edellyttämä kauppaportointijärjestelmä.

Rata avaa loppusyksystä verkkopalveluunsa hakemiston, johon kootaan ajankohtaista MiFID-aineistoa valvottavien ja muiden sidosryhmien käyttöön.

Valtiovarainministeriön työryhmä valmistelee lainsäädäntömuutoksia

Valtiovarainministeriön työryhmän muistio Suomen lainsäädäntöön tarvittavista MiFID-muutoksista valmistui toukokuussa 2006. Työryhmä ehdottaa, että siltä osin kuin direktiivejä ei saateta voimaan lainsäädäntöön tehtävillä muutoksilla, sääntely saatettaisiin voimaan pääosin Rahoitustarkastuksen standardeilla. Muistio on ollut lausuntokierroksella, ja lausuntoaika päättyi elokuun lopussa.

Rahoitusvälineiden markkinat -direktiivi (MiFID) annettiin huhtikuussa 2004. Direktiivi on keskeinen osa Euroopan unionin rahoituspalveluiden toimintasuunnitelmassa määriteltyä tavoitetta kehittää rahoituspalveluiden sisämarkkinoita.

Syyskuun alussa MiFIDin perusteella annetut, direktiiviä täydentävät Euroopan komission antamat täytäntöönpanosäädökset (asetus ja direktiivi) julkaistiin EU:n virallisessa lehdessä2.

- 1) Markets in Financial Instruments Directive 2004/39/EY (http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/fi/oj/2004/l_145/l_14520040430fi00010044.pdf).
- 2) Täytäntöönpanoasetus ja -direktiivi -http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/fi/oj/2006/l_241/l_24120060902fi00260058.pdf.
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/fi/oj/2006/l_241/l_24120060902fi00010025.pdf

Lisätietoja antavat
 markkinavalvojat Eija Holttinen, puhelin 010 831 5252 ja Esa Pitkänen, puhelin 010 831 5248.

Tapahtumakatsaus

Epäillyt arvopaperimarkkinoiden väärinkäyttötapaukset

1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 Tilanne 9.10.2006

Tutkittu yhteensä	42	38	38	65	57	61	41	64
Keskeneräiset	-	-	-	-	-	-	-	14
Sisäpiirintiedon väärinkäyttö	27	25	23	24	28	24	18	34
Kurssimanipulaatio	6	6	4	11	11	12	6	10
Tiedonantovelvollisuus	7	5	10	30	18	21	13	18
Muut	2	2	1	-	-	4	4	2
Tutkintapyyntö poliisille	9	11	7	6	7	5	1	3
Julkinen huomautus	-	-	-	-	-	-	2	-

Ratalla on ollut vuoden 2006 aikana tutkinnassa yhteensä 64 valvontatapausta, joista 14:n tutkinta on kesken.

Tutkituista tapauksista Rata on lähettänyt poliisille esitutkintaan 3 arvopaperimarkkinoiden väärinkäyttötapausta. Kahdessa tapauksessa on kyseessä epäilty sisäpiirintiedon väärinkäyttö ja yhdessä tapauksessa epäilty tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti.

Rata on saanut vuoden 2006 aikana markkinoilta 10 ilmoitusta epäilyttävistä arvopaperikaupoista tai muista liiketoimista.